DOMSTOLENS DOM

27. juni 2000 *

I de forenede sager C-240/98 — C-244/98,

angående anmodninger, som Juzgado de Primera Instancia n° 35 de Barcelona (Spanien) i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) har indgivet til Domstolen for i de for nævnte ret verserende sager,

Océano Grupo Editorial SA

mod

Rocío Murciano Quintero (sag C-240/98),

og

Salvat Editores SA

mod

José M. Sánchez Alcón Prades (sag C-241/98),

José Luis Copano Badillo (sag C-242/98),

Mohammed Berroane (sag C-243/98),

Emilio Viñas Feliu (sag C-244/98),

* Processprog: spansk.

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT L 95, s. 29),

har

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, G.C. Rodríguez Iglesias, afdelingsformanden, L. Sevón, samt dommerne P.J.G. Kapteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet, G. Hirsch, P. Jann (refererende dommer), H. Ragnemalm, M. Wathelet, V. Skouris og F. Macken,

generaladvokat:A. Saggio
justitssekretær: ekspeditionssekretær H.A. Rühl,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Océano Grupo Editorial SA og Salvat Editores SA ved advokat A. Estany Segalas, Barcelona

— den spanske regering ved statens advokat, S. Ortíz Vaamonde, som befuldmægtiget

— den franske regering ved kontorchef K. Rispal-Bellanger og fuldmægtig R. Loosli-Surrans, begge Juridisk Tjeneste, Udenrigsministeriet, som befuldmægtigede

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent J.L. Iglesias Buhigues og M. Desantes Real, der er udstationeret som national ekspert ved Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 26. oktober 1999 er afgivet mundtlige indlæg af Océano Grupo Editorial SA, af Salvat Editores SA, af den spanske regering, af den franske regering og af Kommissionen,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 16. december 1999,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelser af 31. marts 1998 (sagerne C-240/98 og C-241/98) og af 1. april 1998 (sagerne C-242/98, C-243/98 og C-244/98), indgået til Domstolen den 8. juli 1998, har Juzgado de Primera Instancia n° 35 de Barcelona i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) stillet et præjudicielt spørgsmål

vedrørende fortolkningen af Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT L 95, s. 29, herefter »direktivet«).

2 Spørgsmålet er blevet rejst under sager, som dels verserer mellem Océano Grupo Editorial SA og Murciano Quintero, dels mellem Salvat Editores SA og Sánchez Alcón Prades, Copano Badillo, Mohammed Berroane og Viñas Feliu, og som vedrører betaling af beløb, der skyldes i henhold til kontrakter om salg på afbetaling, som er indgået mellem de nævnte selskaber og de sagsøgte i hovedsagerne.

De relevante retsregler

Fællesskabsbestemmelser

3 Direktivets formål er ifølge artikel 1, stk. 1, »indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere«.

4 Det bestemmes i direktivets artikel 2:

»I dette direktiv forstås ved

...

b) 'forbruger': en fysisk person, der i forbindelse med de af dette direktiv omfattede aftaler ikke handler som led i sit erhverv

c) 'erhvervsdrivende': en fysisk eller juridisk person, der i forbindelse med de af dette direktiv omfattede aftaler handler som led i sit erhverv, hvad enten det er offentligt eller privat.«

5 Direktivets artikel 3, stk. 1, bestemmer:

»Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.«

6 Artikel 3, stk. 3, i direktivet henviser til dettes bilag, der indeholder en »vejledende og ikke-udtømmende liste over de kontraktvilkår, der kan betegnes som urimelige«. Punkt 1 i dette bilag omhandler »Kontraktvilkår, hvis formål eller virkning er følgende:

...

q) at ophæve eller indskrænke forbrugerens adgang til at rejse søgsmål eller benytte andre retsmidler...«.

7 Direktivets artikel 6, stk. 1, bestemmer:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

8 Direktivets artikel 7, stk. 1 og 2, har følgende ordlyd:

»1. Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.

2. De i stk. 1 nævnte midler skal omfatte bestemmelser, i henhold til hvilke personer eller organisationer, der ifølge national lov har en legitim interesse i at beskytte forbrugerne, efter national ret kan indbringe en sag for retsmyndighederne eller de kompetente administrative myndigheder, for at disse kan afgøre, om kontraktvilkår, der er udarbejdet med henblik på generel anvendelse, er af urimelig karakter, og anvende egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af sådanne kontraktvilkår til ophør.«

9 Ifølge direktivets artikel 10, stk. 1, skulle medlemsstaterne sætte de nødvendige love og administrative bestemmelser i kraft for at efterkomme direktivet senest den 31. december 1994.

Nationale bestemmelser

10 I spansk ret blev beskyttelsen af forbrugerne mod, at erhvervsdrivende indsætter urimelige kontraktvilkår, først givet ved Ley General 26/1984, de 19 de julio, para la Defensa de los Consumidores y Usuarios (den generelle lov nr. 26 af 19.7.1984 om beskyttelse af forbrugere og brugere, *Boletín Oficial del Estado* nr. 176 af 24.7.1984, herefter »lov nr. 26/1984«).

11 Ifølge artikel 10, stk. 1, litra c), i lov nr. 26/1984 skal vilkår, betingelser eller bestemmelser, som finder generel anvendelse i forbindelse med udbud af eller reklame for varer eller tjenesteydelser, være i overensstemmelse med god tro og sikre den rette balance mellem parternes rettigheder og forpligtelser, hvilket under alle omstændigheder udelukker anvendelsen af urimelige vilkår. I medfør af den nævnte lovs artikel 10, stk. 4, er sådanne vilkår — der defineres som vilkår, der

på en uforholdsmæssig og urimelig måde er til skade for forbrugeren, eller som bevirker en skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser til skade for forbrugeren — uden videre ugyldige.

12 Direktivet blev fuldt ud gennemført ved Ley 7/1998, de 13 abril 1998, sobre Condiciones Generales de la Contratación (lov nr. 7/1998 af 13.4.1998 om generelle kontraktvilkår, *Boletín Oficial del Estado* nr. 89 af 14.4.1998, herefter »lov nr. 7/1998«).

13 Artikel 8 i lov nr. 7/1998 bestemmer, at generelle vilkår, der til skade for kontrahenten er i strid med lovens bestemmelser, og navnlig urimelige generelle vilkår i forbrugeraftaler i lov nr. 26/1984's forstand, uden videre er ugyldige.

14 Lov nr. 7/1998 supplerer i øvrigt lov nr. 26/1984, idet den dels heri indsætter en artikel 10a, hvis stk. 1 i det væsentlige er en gentagelse af direktivets artikel 3, stk. 1, dels tilføjer en bestemmelse, som i det væsentlige gengiver listen i direktivets bilag over de vilkår, der kan betegnes som urimelige, og det præciseres, at bestemmelsen blot er en minimumsbestemmelse. Ifølge punkt 27 i denne tillægsbestemmelse betragtes det som urimeligt, såfremt der i kontrakten indsættes en klausul, hvorved kompetencen udtrykkeligt henlægges til en anden domstol eller ret end den, der er forbrugerens hjemting eller værneting som opfyldelsessted for forpligtelsen.

Hovedsagerne og det præjudicielle spørgsmål

15 De sagsøgte i hovedsagerne, som alle har bopæl i Spanien, indgik hver især mellem den 4. maj 1995 og den 16. oktober 1996 en kontrakt om køb på

afbetaling af et konversationsleksikon til personligt brug. Sagsøgerne i hovedsagerne er sælgerne af disse leksika.

16 Kontrakterne indeholdt en klausul, hvorved kompetencen blev henlagt til retterne i Barcelona (Spanien), en by, hvor ingen af de sagsøgte i hovedsagerne har bopæl, men hvor sagsøgerne i hovedsagerne har hjemsted.

17 Da køberne af leksikaene ikke betalte de skyldige beløb på de aftalte forfaldstidspunkter, anlagde sælgerne mellem den 25. juli og den 19. december 1997 sag ved Juzgado de Primera Instancia n° 35 de Barcelona under anvendelse af rettergangsformen »juicio de cognición« (summarisk sagsbehandling, der anvendes i sager vedrørende mindre beløb) med påstand om, at de sagsøgte i hovedsagerne blev tilpligtet at betale de skyldige beløb.

18 Stævningerne blev ikke forkyndt for de sagsøgte, idet den forelæggende ret fandt det tvivlsomt, om den var kompetent til at behandle sagerne. Retten har herved anført, at Tribunal Supremo i en række sager har fastslået, at værnetingsklausuler som dem, der er tale om i de sager, der er indbragt for retten, er urimelige. Retten bemærker imidlertid, at der foreligger modstridende afgørelser fra de nationale domstole med hensyn til muligheden for ex officio at tage stilling til spørgsmålet om ugyldigheden af urimelige vilkår under retssager vedrørende beskyttelsen af forbrugernes interesser.

19 Da Juzgado de Primera Instancia n° 35 de Barcelona har fundet, at en fortolkning af direktivet er nødvendig med henblik på afgørelsen af de for retten indbragte

sager, har den herefter besluttet at udsætte afgørelsen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål, der er formuleret enslydende i de fem forelæggelseskendelser:

»Omfatter forbrugerbeskyttelsen i medfør af Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler en hjemmel for, at den nationale domstol ex officio kan tage stilling til, om et vilkår i den aftale, der er indbragt for den til bedømmelse, er af urimelig karakter, når den prøver spørgsmålet om antagelse af en sag til realitetsbehandling ved de almindelige domstole?«

20 Ved kendelse afsagt af Domstolens præsident den 20. juli 1998 er de fem sager C-240/98 — C-244/98 blevet forenet med henblik på den skriftlige og mundtlige forhandling og domsafsigelsen.

21 Det skal indledningsvis bemærkes, at når et vilkår som det, der er omtvistet i hovedsagerne, uden at have været genstand for individuel forhandling er blevet indsat i en kontrakt, der er indgået mellem en forbruger og en erhvervsdrivende i direktivets forstand, opfylder det alle kriterierne for at kunne betegnes som urimeligt i henhold til direktivet.

22 Et sådant vilkår, hvis formål er i alle de tvister, der udspringer af kontrakten, at henlægge kompetencen til retten i den retskreds, hvor den erhvervsdrivendes hjemsted befinder sig, pålægger forbrugeren byrden ved at være forpligtet til at anerkende en ret som enekompetent, der kan være langt væk fra hans bopæl, hvilket kan gøre det vanskeligere for ham at give møde. I sager vedrørende mindre beløb kan forbrugerens udgifter til at give møde efter omstændighederne vise sig at være en alvorlig hindring og bevirke, at forbrugeren afstår fra ethvert søgsmål eller enhver varetagelse af sine interesser. Et sådant vilkår hører således

til den kategori af vilkår, hvis formål eller virkning er at ophæve eller indskrænke forbrugerens adgang til at rejse søgsmål, en kategori, der er omhandlet i punkt 1, litra q), i bilaget til direktivet.

23 Omvendt gør et sådant vilkår det muligt for den erhvervsdrivende at samle alle retssager vedrørende hans erhvervsmæssige virksomhed ved retten i den retskreds, hvor virksomheden har hjemsted, hvorved det både blive lettere at tilrettelægge virksomhedens fremmøde, og omkostningerne herved mindskes.

24 Det følger af det anførte, at en værnetingsklausul, der uden at have været genstand for individuel forhandling er indsat i en kontrakt, som er indgået mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, og hvorved en enekompetence tillægges retten i den retskreds, hvor den erhvervsdrivendes hjemsted er beliggende, må anses for urimelig i direktivets artikel 3's forstand, i det omfang den til trods for kravet om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.

25 Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt en ret, der behandler en tvist vedrørende en kontrakt indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ex officio kan tage stilling til, om et vilkår i kontrakten er urimeligt, skal der mindes om, at den ved direktivet indførte beskyttelsesordning hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende, såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at forbrugeren som følge heraf tiltræder betingelser, som på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende, uden at han kan øve nogen indflydelse på disses indhold.

26 Formålet med direktivets artikel 6, som pålægger medlemsstaterne at fastsætte, at urimelige vilkår ikke binder forbrugerne, ville ikke kunne nås, såfremt forbrugerne måtte anses for forpligtet til selv at gøre gældende, at sådanne vilkår er af urimelig karakter. I sager, som ofte vedrører mindre beløb, kan advokatsalæret overstige sagsgenstandens værdi, hvilket kan afholde forbrugeren fra at tage til genmæle over for anvendelsen af et urimeligt vilkår. Selv om procesreglerne i flere medlemsstater giver private adgang til selv at varetage deres interesser i sådanne sager, er der en ikke ubetydelig risiko for, at forbrugeren bl.a. på grund af

ukendskab til reglerne ikke gør gældende, at det vilkår, som påberåbes over for ham, er urimeligt. En effektiv beskyttelse af forbrugeren kan følgelig kun opnås, såfremt den nationale domstol anses for berettiget til at tage stilling til et sådant vilkår ex officio.

27 I øvrigt bemærkes — således som generaladvokaten har anført i punkt 24 i forslaget til afgørelse — at den ved direktivet indførte beskyttelsesordning hviler på den betragtning, at uligheden mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende alene kan ophæves ved positive foranstaltninger, der er uafhængige af kontraktparterne selv. Dette er begrundelsen for, at direktivets artikel 7, som i stk. 1 pålægger medlemsstaterne at iværksætte egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige vilkår til ophør, i stk. 2 bestemmer, at disse midler skal omfatte en adgang for de godkendte forbrugerorganisationer til at indbringe sager for domstolene for at få fastslået, om vilkår, der er udarbejdet med henblik på generel anvendelse, er af urimelig karakter, og for i givet fald at opnå, at de forbydes, selv om de ikke er blevet anvendt i bestemte kontrakter.

28 Som anført af den franske regering kan det vanskeligt tænkes, at det i henhold til en ordning, hvorefter der skal iværksættes særlige kollektive foranstaltninger af præventiv art med det formål at bringe misbrug til skade for forbrugernes interesser til ophør, ikke skulle være muligt for en domstol, der behandler en tvist vedrørende en bestemt kontrakt, hvori der er indsat et urimeligt vilkår, at undlade at anvende dette vilkår, blot fordi forbrugeren ikke gør gældende, at det er urimeligt. Det må tværtimod antages, at domstolens adgang til ex officio at tage stilling til, om et vilkår er urimeligt, er et egnet middel såvel til at nå det i direktivets artikel 6 foreskrevne resultat, nemlig at hindre, at den enkelte forbruger er bundet af et urimeligt vilkår, som til at fremme virkeliggørelsen af det mål, der omhandles i direktivets artikel 7, eftersom en sådan stillingtagen samtidig kan have en præventiv virkning med henblik på at bringe anvendelsen af urimelige vilkår i kontrakter mellem forbrugere og erhvervsdrivende til ophør.

29 Det fremgår i det hele af det anførte, at den beskyttelse, som direktivet giver forbrugerne, indebærer, at den nationale domstol ex officio kan tage stilling til,

om et vilkår i en kontrakt, der er forelagt den, er urimeligt, når den prøver spørgsmålet om antagelse af en sag til realitetsbehandling ved de nationale domstole.

30 For så vidt angår den situation, at et direktiv ikke er blevet gennemført, skal det bemærkes, at det følger af fast retspraksis (dom af 13.11.1990, sag C-106/89, Marleasing, Sml. I, s. 4135, præmis 8, af 16.12.1993, sag C-334/92, Wagner Miret, Sml. I, s. 6911, præmis 20, og af 14.7.1994, sag C-91/92, Faccini Dori, Sml. I, s. 3325, præmis 26), at den nationale domstol ved anvendelsen af nationale retsforskrifter, hvad enten de er ældre eller yngre end direktivet, er forpligtet til i videst muligt omfang at fortolke dem i lyset af direktivets ordlyd og formål og at fremkalde det med direktivet tilsigtede resultat og således handle i overensstemmelse med traktatens artikel 189, stk. 3 (nu artikel 249, stk. 3, EF).

31 Det påhviler følgelig den forelæggende ret ved behandlingen af en retssag, der er omfattet af direktivets anvendelsesområde, og som udspringer af omstændigheder, der ligger efter udløbet af fristen for gennemførelse af direktivet, når den anvender de nationale retsforskrifter, der var gældende på tidspunktet for de faktiske omstændigheder, og som er gengivet i præmis 10 og 11 i nærværende dom, i videst muligt omfang at fortolke dem i overensstemmelse med direktivet, således at de kan finde anvendelse ex officio.

32 Det følger af det ovenfor anførte, at den nationale domstol ved anvendelsen af nationale retsforskrifter, hvad enten de er ældre eller yngre end det nævnte direktiv, er forpligtet til i videst muligt omfang at fortolke dem i lyset af direktivets ordlyd og formål. Det følger navnlig af kravet om en fortolkning i overensstemmelse med direktivet, at den nationale domstol skal vælge den fortolkning, som vil gøre det muligt for den ex officio at afvise at udøve en kompetence, som er tillagt den i medfør af et urimeligt kontraktvilkår.

Sagsomkostningerne

33 De udgifter, der er afholdt af den spanske og den franske regering samt af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende det spørgsmål, der er forelagt af Juzgado de Primera Instancia n° 35 de Barcelona ved kendelser af 31. marts og 1. april 1998, for ret:

1) **Den beskyttelse, som Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler giver forbrugerne, indebærer, at den nationale domstol ex officio kan tage stilling til, om et vilkår i en kontrakt, der er forelagt den, er urimeligt, når den prøver spørgsmålet om antagelse af en sag til realitetsbehandling ved de nationale domstole.**

2) Den nationale domstol er ved anvendelsen af nationale retsforskrifter, hvad enten de er ældre eller yngre end det nævnte direktiv, forpligtet til i videst muligt omfang at fortolke dem i lyset af direktivets ordlyd og formål. Det følger navnlig af kravet om en fortolkning i overensstemmelse med direktivet, at den nationale domstol skal vælge den fortolkning, som vil gøre det muligt for den ex officio at afvise at udøve en kompetence, som er tillagt den i medfør af et urimeligt kontraktvilkår.

Rodríguez Iglesias Sevón Kapteyn

Gulmann Puissochet

Hirsch Jann Ragnemalm

Wathelet Skouris Macken

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 27. juni 2000.

R. Grass G.C. Rodríguez Iglesias

Justitssekretær Præsident